

Kolombiya'da Ne Oluyor?

written by Serhat Tutkal | 16 Mayıs 2021

Kolombiya ne yazık ki yeniden polis şiddeti, katliamlar ve insan hakları ihlalleriyle gündeme geldi. 28 Nisan'dan beri ülkenin doğrudan paramiliter grupların kontrolünde olmayan^[1] tüm bölgelerinde devam eden eylemler, polisin sıklıkla gerçek mermi kullanmaya varan saldırılarına rağmen sürmekte. Bu saldırılar sonucu kaç eylemcinin öldüğünün tespiti şu aşamada çok güç; Uluslararası Af Örgütü 3 Mayıs günü itibariyle en az 26 eylemcinin öldüğünün, en az 56 eylemcinin kaybolduğunun, en az 9 eylemcinin ise cinsel şiddete maruz kaldığının bildirildiğini açıkladı.^[2] Ülkedeki kaos ortamı düşünüldüğünde gerçek sayıları öğrenmemizin uzun süre mümkün olmayacağı görülmekte.

Eylemlerin görünürdeki bir numaralı gerekçesi vergi reformuydu. Başta KDV olmak üzere çeşitli vergilerin artırılmasının yanı sıra elektrik, su, doğal gaz, telefon gibi temel hizmetlere (hatta cenaze hizmetlerine bile) zam yapılmasını öngören bu reform teklifi zaten pandemi döneminde ekonomik sıkıntıların iyiden iyiye arttığı Kolombiya'da büyük tepki yarattı. Pandeminin ilk aylarından itibaren başkent Bogotá'da insanlar pencerelerine ve balkonlarına evde gıda olmadığı anlamına gelen ve gıda yardımı talebini gösteren kırmızı kıyafetler (örtü, bez, kazak vs.) asmaktaydı. Pandeminin ilerleyen dönemlerinde yaşadığım semtte her yürüyüşe çıktığımda artık bu kırmızı yardım işaretlerinden onlarcasını görmeye başlamıştım. Kolombiya gibi üst sınıfın çok zengin olduğu ve gelir adaletsizliğinin ciddi boyutlara ulaştığı bir ülkede, yeni vergilerin hâlihazırda geçim sıkıntısı çeken halkın temel ihtiyaçlarına getirilecek olması eylemlerin bir anda kitleselleşmesine sebep oldu. Eylemler karşısında aşırı sağcı Başkan Duque 2 Mayıs günü vergi reformunun geri çekileceğini açıkladı ve bunun yerine yeni bir projenin hazırlanacağını söyledi.^[3] Bu açıklamanın kitlesel

eylemlerin hızını kesmekte etkili olduğunu söylemek mümkün değil. Her ne kadar bardağı taşıran son damlanın vergi reformu olduğunu iddia etmek mümkün olsa da bu durumun sebebi Kolombiya'daki sorunların bu reform önerisiyle sınırlanamayacak kadar büyük olmasıdır.

Bu sorunlardan belki de en acil olanı Kolombiya'nın çökmüş sağlık sistemi ve büyük tepki çeken sağlık reformu önerisi. Tüm sağlık hizmetlerinin büyük ölçüde özelleştirilmiş olduğu Kolombiya'da sağlık sigortası alanı neredeyse tamamen EPS olarak bilinen özel şirketlere bırakılmış durumda. Mevcut reformun bu şirketlerin ekonomik durumu düşünülerek hazırlandığı görülüyor. Yani, pandemi ortasında, pandeminin en sert etkilediği ülkelerden biri olan Kolombiya'da özel sağlık sigortası şirketlerinin gelirini gözetken bir sağlık reformu hazırlanıyor. Henüz vatandaşlarının yalnızca yüzde altı küsurunu aşılayabilmiş, büyük şehirlerde hastanelerdeki yatak kapasitesinin (özellikle yoğun bakım ünitelerinin) doluluk oranının pandeminin başından bu yana belirli aralıklarla yüzde yüze ulaştığı bir ülkede böylesi bir sağlık reformunun tepki yaratmış olması sanıyorum gayet anlaşılır.

Eylemlerin bir başka nedeni de devlet şiddeti ve paramiliter örgütler. Yalnızca 2021 yılının ilk dört ayında, Kolombiya'da 57 toplumsal lider ve 22 eski FARC militanı öldürüldü.^[4] 2020'nin başından beri toplam 126 katliamın gerçekleştiği Kolombiya'da^[5] geçtiğimiz sene 310 toplumsal lider, bu liderlerin akrabası olan 12 kişi ve 64 eski FARC militanı öldürülmüştü.^[6] Askeri harcamaların mevcut kriz ortamında korkunç boyuta ulaşmış olması (daha bir ay önce 4,5 milyar dolarlık savaş uçağı alımı gerçekleştirilmesine karar verildi^[7]) da güvenlik güçlerine duyulan tepkiyi artıran faktörlerden biri. Bununla beraber, geçtiğimiz yıllarda Kolombiya polisinin ve Kolombiya ordusu mensuplarının çok sayıda sivile saldırdığı ve protestolara gerçek mermiyle müdahale ettiği de bilinmekte. Öyle ki Kolombiya polisinin 2020 yılında 86 kişiyi öldürdüğü rapor edildi.^[8] Geçen yılın eylül ayında başkentte bir avukatın polis tarafından öldürülmesi ülke çapında eylemlere sebep olmuştu.^[9]

Kolombiya devletine bağlı güvenlik güçlerinin ve devlet destekli paramiliter suç örgütlerinin ülkede bu denli rahat bir biçimde cinayet işleyebilmelerinde, bir kişinin etkisinin ayrıca altını çizmek gerekiyor. Eski başkan Álvaro Uribe Vélez. Uribe tek başına her şeyin sorumlusu değil kuşkusuz ama eğer ortada bir suç örgütü varsa bu örgütün başındaki kişinin Uribe olduğunu kabul etmek gerekir. 2002-2010 yılları arasında Kolombiya başkanı olan Uribe, başkanlığından önce henüz senator ve sonrasında Antioquia valisi olduğu dönemlerdeki çalışmalarıyla, 1994 yılında yasallaşan ve 1995 yılında hayata geçen CONVIVIR olarak bilinen projenin öncüsü sayılabilir. Bu proje Kolombiya'daki çok sayıda paramiliter grubu yasallaştırmıştı. Bu gruplar öylesine yaygınlaştı ki 1997 yılında bu çerçevedeki "yasal" paramiliter örgütlerin sayısı 414'ü bulmuştu. CONVIVIR'e dahil olmayan en büyük paramiliter örgüt olan AUC ile neredeyse başkanlık görevine gelir gelmez "barış görüşmeleri" başlatan Uribe, bu şekilde 35.000'in üzerinde eski paramiliterin cezalandırılmadan "silah bırakmasını" sağlamıştı.

Uribe başta yolsuzluk olmak üzere çok sayıda suçtan yargılanıyor, bununla beraber ülkede gerçek iktidar sahibinin o olduğu, mevcut başkan Duque'yi de onun aday göstererek seçtiği genel olarak bilinmekte. Tüm bunlara rağmen Uribe 4 Ağustos 2020'de ev hapsi cezası aldı. Bu ceza ekim ayında kaldırıldı. Ev hapsini 1500 hektarlık çiftliğinde geçiren Uribe'nin bu süreyi geçirdiği koşullar, vaktiyle kendi cezaevini inşa eden Pablo Escobar'a kıyasla bile çok daha rahat olmalı. Uribe'nin 30 Nisan 2021 tarihinde orduyu ve polisleri eylemcilere karşı silah kullanmaya çağıran tweet'i her ne kadar Twitter tarafından "şiddeti özendirici" olduğu gerekçesiyle kaldırılmış olsa da^[10] emrin yerine ulaştığı bu tarihten sonra artan gerçek mermi kullanımından anlaşılıyor.

"Emri kim verdi?" (¿Quién dio la orden?) Kolombiya'da 2020 yılındaki eylemlerin en yaygın sloganlarından biriydi. "Falsos positivos" olarak bilinen, siyasal saikli, faili meçhul olmakla birlikte failin devletle ilişkili aktörler olduğu bilinen cinayetler çok sayıda eyleme yol açmış; eylemciler "Emri kim verdi?" sorusunu her fırsatta sormaya girişmişlerdi. Bu cinayetlere kurban gidenlerin

yakınlarının oluşturduğu “Soacha Anneleri” organizasyonu 2002-2008 yılları arasında en az 6400 sivilin Kolombiya’da güvenlik güçleri tarafından infaz edildiğini bildirdi.^[11] Bu dönemin tamamında başkanlığı Uribe’nin yürüttüğü düşünüldüğünde emri verenlerden birinin bizzat Uribe olduğu görülüyor. 2020’de Bogotá’da yapılan bir graffiti emirleri doğrudan veren komutanları göstermekteydi. Ordu mensupları tarafından sansürlenmiş bu duvar çizimi, eseri yaratan “Puro Veneno” ekibinin talebi üzerine çok çeşitli platformlarda paylaşıldı ve yeniden üretildi.^[12] Bu ve benzeri gelişmeler, “faili meçhul” sayılan cinayetlerin faillerinin çoğu kez, en azından ilgili devletler açısından, pek de meçhul olmadığını göstermekte.

2019 yılındaki eylemler, özellikle 18 yaşındaki Dilan Cruz’un Kasım ayında polis tarafından öldürülmesi sonrasında,^[13] kitleselleşmiş ve polis tarafından sert müdahaleyle karşılaşmıştı. Burada belirtmek gerekir ki Yeşiller Partisi’nden seçilen Bogotá belediye başkanı Claudia López Hernández bu eylemler karşısında güvenlik güçlerini seferber etmekte hiçbir tereddüt göstermemiş, aşırı sağcı Duque hükümetinden çok da farklı bir pozisyon almamıştır. 9 Eylül 2020’de avukat Javier Ordóñez’in yine başkentte polis tarafından öldürülmesi üzerine kitlesel eylemler meydana gelmiş, bu eylemler sırasında da polisin gerçek mermi kullandığını gösteren görüntüler ortaya çıkmıştı.^[14] 28 Nisan’da başlayan eylemlerin kitleselleşmesi de yine polis şiddetini beraberinde getirdi. Çoğu yerde eylemcilere doğrudan gerçek mermi kullanarak müdahale eden Kolombiya polisi,^[15] eylemcileri öldürmekte (öldürülen eylemcilerin en az ikisinin 18 yaşın altında olduğu tespit edildi) ve yaralamakta, eylemcilere cinsel şiddet uygulamakta, gözaltına alınanlara işkence yapmaktadır.^[16] Yine, 18 eylemcinin gözünden yaralanmış olması Kolombiya polisinin önceki eylemlerde doğrudan eylemcilerin gözünü çıkarmayı hedefleyen pratiklerinin devamı olarak görülmektedir.^[17] Tüm bunların yanı sıra, Kolombiya medyası eylemlerin ilk haftası boyunca eylemleri ve eylemcilere yönelik polis şiddetini görmezden gelmiş, haber yaptığında ise sıklıkla eylemcilere yönelik olarak kullandığı “vandal” ve “terörist” gibi nitelendirmelerle polis şiddetini meşrulaştırmıştır. Bu koşullar altında çoğu kişi tek güvenilir haber kaynağı olarak sosyal medyaya yönelmiş, Kolombiya gazetelerinde ve televizyonlarında bahsi geçmeyen olayların başta Twitter olmak üzere sosyal medya platformları sayesinde yayılmaları sağlanmıştır.

Sonuç yerine

Kolombiya’daki eylemler ülkedeki neoliberalleşmenin doğrudan sonucu olarak görülmelidir. Sağlık hizmeti dahil olmak üzere neredeyse her türlü hizmetin kâr amacı güden özel şirketlere devredildiği, görece üst sınıfın yaşadığı muhitlerde artık güvenliği sağlayacak personelin ve temizlik görevlilerinin dahi taşeron şirketlerden tutulduğu bir ülkede pandeminin etkisinin çok sert hissedilmesi normal. Kolombiya şu an temel gıda, barınma, sağlık hizmetleri gibi hizmetlere erişimi olmayan yüz binlerce insanın ülkesi. Üstüne, iç savaş dolayısıyla zorunlu göçe maruz kalan 8 milyonun üzerinde insan da düşünüldüğünde Kolombiyalıların isyan etmek için son derece haklı gerekçeleri olduğunu görmek mümkün.

FARC ile olan barış sürecinin altının oyulması, ELN ile olan görüşmelerin bir sonuç alınmadan bitirilmesi, Venezuela ile neredeyse sıcak savaş pozisyonuna gelene dek ilişkilerin gerginleştirilmesi Duque hükümetinin barış karşıtı politikalarının doğrudan sonuçlarıdır. Bu durum ülke çapında paramiliter örgütlerin ve uyuşturucu tüccarlarının nüfuzlarını arttırmalarına yol açmış, bu da ülkenin önemli bir kısmının eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara hiçbir biçimde ulaşamamasına yol açmıştır. Barış süreci sırasında şiddet olaylarının görece azalması, savaşı bir Kolombiya’nın nasıl farklı bir ülke olabileceğini en azından belirli bir kesimin görmesini sağlamıştı. Tekrar savaş politikalarına dönülmesi barış destekçileri arasında büyük hayal kırıklığı yaratmış görünüyor. Bu noktada uluslararası organizasyonların da ciddi biçimde eleştirilmeleri gerektiği kanısındayım. Duque hükümetinin seçildiği 2018 yılından itibaren barış sürecinin kademeli olarak altının oyulacağı, ülkenin tekrar paramiliter suç örgütlerinin hakimiyetine itileceği görülmekteydi. 2018 yılında gerekli

önlemlerin alınması belki 2021 yılında bu noktaya gelinmesinin önüne geçebilirdi.

Ne yazık ki Kolombiya bugün barış inşası hedefine erişmeye antlaşmanın imzalandığı güne kıyasla çok daha uzak. Sanıyorum, Kolombiya örneğinin bize öğrettiği en önemli şey barış süreçlerinin iki aktör arasındaki ilişkilere indirgenemeyecek oluşu. Hiç kuşkusuz Kolombiya'da FARC ile devam eden çatışma süreci dışındaki toplumsal sorunlara yönelik de çok kıymetli çalışmalar yürütüldü. Ama bir yandan başta ELN olmak üzere farklı gerilla gruplarına yönelik savaş politikaları sürerken, bir yandan Venezuela ile olan düşmanlık her geçen gün körüklenirken, bir yandan paramiliterler aktivistleri katlederken, bir yandan ülkede kadın cinayetleri korkunç boyutlara ulaşmışken, bir yandan ırkçılık ve sınıf ayrımcılığı devam ederken, bir yandan da halkın önemli bir kesiminin eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi yokken barış inşa edilemiyor belli ki. Demek ki barış sürecini yalnızca birkaç aktör arasında gerçekleştirilecek bir süreç değil, bir ülkeyi topyekûn dönüştürecek bir süreç olarak görmek gerekiyor. Yani, barış inşasının gerçekleşebilmesi için ülkedeki tüm kurumların ve hakim kültürün dönüştürülmesi, her türlü eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele edilmesi gerekiyor. Aksi takdirde alınacak sonuç Kolombiya'daki kadar kötü olmadığında dahi, eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin çeşitli biçimlerde sürdürüldüğü Güney Afrika örneğinin ötesine kolay kolay geçemiyor

[1] Geçen yıl Kolombiya'da paramilitarizm konusuna değinen bir yazı yazmıştım:
<http://www.abstraktdergi.net/kolombiyada-korona-ve-paramilitarizm/>

[2] <https://www.amnesty.org/es/latest/news/2021/05/colombia-amnistia-denuncia-respuesta-militarizada-represion-policial/>

[3] <https://www.dw.com/es/duque-pide-retirar-proyecto-de-reforma-tributaria-que-provoc%C3%B3-protestas-en-colombia/a-57405949>

[4] <http://www.indepaz.org.co/lideres-sociales-y-defensores-de-derechos-humanos-asesinados-en-2021/>

[5] <http://www.indepaz.org.co/informe-de-masacres-en-colombia-durante-el-2020-2021/>

[6] <http://www.indepaz.org.co/lideres/>

[7] <https://www.infobae.com/america/colombia/2021/03/28/gobierno-de-colombia-parece-decenido-en-comprar-los-nuevos-aviones-de-combate-por-4500-millones-de-dolares/>

[8] <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/25/colombia-police-killings-violence-reform>

[9] <https://www.lavanguardia.com/internacional/20200909/483390393085/bogota-javier-ordonez-muerto-descargas-electricas-violencia-policial.html>

[10] <https://www.semana.com/nacion/articulo/twitter-le-pidio-a-uribe-eliminar-el-trino-sobre-el-uso-de-las-armas/202158/>

[11]

<https://www.infobae.com/america/colombia/2021/02/20/hay-casos-de-falsos-positivos-que-no-se-han-denunciado-asegura-una-de-las-madres-de-soacha/>

[12]

<https://hjck.com/actualidad/nueva-censura-de-arte-en-bogota-ejercito-tapo-mural-de-falsos-positivos/>

[13]

<https://www.elespectador.com/noticias/bogota/fallecio-dilan-cruz-el-joven-que-marchaba-para-pedir-educacion-articulo-892690/>

[14] <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-54106609>

[15]

<https://www.amnesty.org/es/latest/news/2021/05/colombia-amnistia-denuncia-respuesta-militarizada-represion-policial/>

[16] <http://www.indepaz.org.co/cifras-de-violencia-policial-en-el-paro-nacional/>

[17]

<https://www.semana.com/nacion/articulo/el-esmad-me-disparo-directamente-asi-lo-asegura-gareth-el-joven-que-perdio-un-ojo-durante-la-protesta-en-bogota/202100/>

Kapak fotoğrafı: Fernanda Barbosa dos Santos **Blog sayfasında yer alan yazıların ve yayınların tüm hakları saklıdır. Blog yazıları yalnızca kaynağı gösterilerek kullanılabilir. Sayfada yayınlanan yazıların içeriği yazarın kendi sorumluluğu olup DEMOS'un herhangi bir hukuki ve/veya cezai sorumluluğu bulunmamaktadır.**